

SYSTEMY EDUKACJI W EUROPIE – STAN OBECNY I PLANOWANE REFORMY

FRANCJA Grudzień 2011

1. Populacja uczących się i język nauczania

W roku 2010 populacja szkolna w sektorach publicznym i prywatnym we Francji metropolitalnej (tj. kontynentalnej części Francji) i departamentach zamorskich liczyła 15 milionów uczniów, studentów i słuchaczy. Do obsługi całego systemu edukacji we Francji rząd zatrudnia 969 600 osób, z czego 80% to nauczyciele (Wskaźniki i dane statystyczne 2011).

Językiem nauczania jest język francuski. Języków regionalnych uczy się w ramach bloku języków nowożytnych.

2. Administracja i finansowanie edukacji

System edukacji podlega Ministerstwu Edukacji Narodowej, Młodzieży i Stowarzyszeń odpowiedzialnemu za edukację w całym kraju. System obejmuje nieodpłatne kształcenie w sektorze publicznym prowadzone równolegle z kształceniem oferowanym przez sektor prywatny. Sektor prywatny składa się w większości z instytucji posiadających umowę z państwem obejmującą także odpowiedzialność za wynagrodzenia nauczycieli, a także, w większości przypadków, na mocy tzw. umów stowarzyszeniowych (*contrats d'association*), za funkcjonowanie danej placówki.

87,7% uczniów szkół podstawowych i 78,7% uczniów szkół średnich uczęszcza do placówek publicznych. Odsetek uczniów w szkołach prywatnych od kilku lat utrzymuje się na tym samym poziomie i wynosi 1 do 6 (Wskaźniki i dane statystyczne 2011).

Wprawdzie w ramach decentralizacji przekazano władzom lokalnym odpowiedzialność za budowę i konserwację budynków szkół publicznych, rząd centralny zachował decydującą rolę w tworzeniu polityki edukacyjnej. Ministerstwo edukacji opracowuje szczegółowy program nauczania każdego przedmiotu na wszystkich poziomach edukacji, określa cele edukacyjne oraz wytyczne dotyczące organizacji i metodyki nauczania, nie zobowiązując jednak nauczycieli do stosowania określonych metod kształcenia. Definiuje także warunki ogólne i cele (umiejętności) dla programów kształcenia przyszłych nauczycieli w szkołach wyższych, prowadzi rekrutację (egzaminami wstępne) i zarządza personelem. Określa również tematykę doskonalenia zawodowego nauczycieli, decyduje o obsadzie etatów nauczycielskich oraz określa status i zasady funkcjonowania szkół, przydzielając im odpowiednią liczbę pracowników. Ministerstwo organizuje również egzaminy i przyznaje państwowe kwalifikacje, a w szczególności wydaje świadectwa maturalne (*baccalauréat*), które potwierdzają uzyskanie średniego wykształcenia.

Realizacją polityki edukacyjnej i licznych zadań ministerstwa w zakresie zarządzania zajmują się „zewnątrzne” departamenty administracyjne – *académies*. Francja jest podzielona na 30 *académies*, którymi bezpośrednio w imieniu ministerstwa kierują tzw. rektorzy (*recteurs*) przy pomocy rozbudowanych rektoratów (*rectorat*). *Académie* jest jednostką administracyjną umożliwiającą wdrażanie zaleceń rządu dotyczących polityki edukacyjnej na poziomie regionalnym. Funkcjonowanie *académie* pozwala na podejmowanie działań uwzględniających kontekst lokalny we współpracy ze społecznościami lokalnymi: gminami (*communes*) w zakresie szkolnictwa podstawowego, *départements* dla instytucji typu *collèges* (oferujące kształcenie średnie I stopnia, ISCED 2) oraz *régions* dla instytucji typu *lycées* (szkoła na poziomie liceum oferująca kształcenie średnie II stopnia, ISCED 3).

W ramach systemu edukacji szkoły mają pewną autonomię w sprawach administracyjnych i dydaktycznych, a na poziomie szkolnictwa średniego (*collèges* i *lycées*) – również w sprawach finansowych – w formie tzw. projektów szkolnych.

Projekt jest nadzorowany przez kilka inspektoratów. Trzem inspektoratom generalnym powierzono bardzo szerokie zadania związane z ewaluacją na poziomie krajowym: Inspektorat ogólny edukacji narodowej (*Inspection générale de l'Éducation nationale*, IGEN), Inspektorat ogólny administracji, edukacji narodowej i nauki (*Inspection générale de l'Administration de l'Éducation nationale et de la Recherche*, IGAENR) and Inspektorat ogólny ds. bibliotek (*Inspection générale des Bibliothèques*, IGB).

Ponadto, funkcjonują dwa terytorialne inspektoraty: „krajowi inspektorzy oświatowi”, którzy wizytują szkoły podstawowe i monitorują pracę nauczycieli; oraz „regionalni inspektorzy ds. dydaktyki”, którzy odpowiadają za sprawy związane z wystawianiem stopni oraz oceniają pracę nauczycieli szkolnych w szkolnictwie średnim.

3. Edukacja przedszkolna

École maternelle (przedszkole)	Wiek od 2 do 6 lat
--------------------------------	--------------------

Francja ma długoletnią tradycję edukacji przedszkolnej. Pomimo tego, że edukacja na tym poziomie nie jest obowiązkowa, do *école maternelle* (przedszkoli) uczęszczają wszystkie dzieci, począwszy od wieku 3, a czasem nawet 2 lat (w roku 2010/11 do przedszkoli uczęszczało 4,4% francuskich dwulatków). Przedszkole jest dostępne dla wszystkich dzieci w wieku od 2 do 6 lat, ale w przypadku 2-latków o przyjęciu do placówki decyduje liczba wolnych miejsc.

Publiczne przedszkola są prowadzone przez ministerstwo edukacji i dzieci uczęszczają do nich bezpłatnie. W roku 2010 do przedszkoli we Francji (Francja metropolitalna plus departamenty zamorskie) uczęszczało 2 539 100 dzieci, w tym 314 020 dzieci - do placówek prywatnych, a 2 218 816 do publicznych (Wskaźniki i dane statystyczne 2011).

Przedszkola mają swoje programy nauczania i prowadzą zajęcia dydaktyczne. Przedszkole stanowi wstępny etap kształcenia. Dzieci dzieli się na ogół według wieku na trzy grupy: grupę „wstępną” (dla 2 i 3-latków), grupę „średnią” (4-latków) i grupę „kończącą” (5-latków). Zajęcia edukacyjne, stanowiące główną część programu, przyczyniają się do wszechstronnego rozwoju dzieci i przygotowują je do podjęcia nauki w szkole podstawowej (*école élémentaire*).

4. Kształcenie obowiązkowe

a) Etapy

Kształcenie jest obowiązkowe w wieku od 6 do 16 lat i dzieli się na trzy etapy:

École élémentaire – szkoła podstawowa	6-11 lat
Collèges – szkoła średnia I stopnia	11-15 lat
Pierwszy rok nauki w szkole średniej II stopnia: <i>Lycée d'enseignement général et technologique</i> – liceum ogólnokształcące i techniczne <i>Lycée professionnel</i> – liceum zawodowe	15-16 lat

b) Kryteria przyjęć

Rekrutacja uczniów do szkół państwowych odbywa się zgodnie z zasadą rejonizacji, uczniów zapisuje się na ogół do szkoły podstawowej, *collège* i *lycée* w rejonie, w którym mieszkają ich rodzice. Istnieje możliwość zapisania dziecka do szkoły znajdującej się poza rejonem, a liczba dostępnych miejsc w szkołach przeważnie umożliwia realizację życzenia rodziców. Jeśli szkoła wyczerpie limit dostępnych miejsc inspektor akademii przyznaje miejsca w danej szkole uwzględniając pierwszeństwo dla dzieci niepełnosprawnych, dzieci wymagających leczenia specjalistycznego w pobliżu szkoły, uczniów z

wysokimi wynikami w nauce, uczniów pobierających stypendium socjalne, uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, uczniów mających rodzeństwo w danej szkole, oraz uczniów zamieszkujących w pobliżu danego rejonu, ale poza jego obwodem.

Kształcenie w szkołach państwowych jest bezpłatne. Rodzice mogą również zapisać swoje dziecko do dowolnej szkoły prywatnej pod warunkiem, że są w niej wolne miejsca. Opłaty w szkołach, które zawarły z państwem umowę na dofinansowanie, nie są zbyt wysokie, ponieważ placówki te otrzymują od państwa znaczne środki.

c) Dzienny/tygodniowy/roczny wymiar zajęć

Rok szkolny trwa 180 dni, od września do czerwca. Szkoły są czynne sześć dni w tygodniu, ale w szkołach podstawowych nie prowadzi się lekcji w środy popołudnia i soboty. Każdy tydzień nauki składa się z 24 lekcji 60-minutowych w szkole podstawowej i 25,5-30 lekcji 55-minutowych w szkole średniej (przy czym na zajęcia dla uczniów, którzy mają zaległości, oraz na przedmioty fakultatywne przewidziano 3 dodatkowe godziny). Roczny wymiar zajęć wynosi 864 godziny zegarowe w szkołach podstawowych, podczas gdy w szkołach średnich I stopnia jest to w przybliżeniu 936 godzin zegarowych.

d) Wielkość klas/podział uczniów na klasy

Nie istnieją zalecenia w sprawie wielkości klas; klasy mogą mieć różną liczbę uczniów, zależnie od polityki *recteur* i *inspecteur d'académie*, którzy powinni uwzględniać lokalne realia (np. sytuację na obszarach defaworyzowanych lub wiejskich). Średnia krajowa wynosi ok. 25 uczniów w klasie szkoły podstawowej, 24 w *collèges*, 28 w *lycées généraux et technologiques* i 20 w *lycées professionnels*. Uczniów dzieli się na ogół na klasy według wieku, jednak ze względu na znaczną liczbę uczniów powtarzających rok, w poszczególnych szkołach i klasach wśród uczniów mogą występować różnice wieku. Klasy w szkole podstawowej mają jednego nauczyciela do wszystkich przedmiotów, natomiast w szkole średniej każdego przedmiotu uczy inny nauczyciel.

e) Programy i treści nauczania

Ministerstwo edukacji ustala cele i programy nauczania oraz cele w zakresie wiedzy i umiejętności – czyli wspólną podstawę wiedzy i umiejętności, którą stopniowo powinni opanować wszyscy uczniowie w szkolnictwie obowiązkowym, zdefiniowaną w dekreście 2006-830 z 11 lipca 2006 r. Nauczyciele sami wybierają metody kształcenia i szkolne podręczniki. Program nauczania szkoły podstawowej (*école élémentaire*) koncentruje się na podstawowych umiejętnościach czytania, pisania i liczenia oraz wychowaniu fizycznym (rozwijaniu umiejętności motorycznych itp.) oraz rozwijaniu wrażliwości ucznia. Program nauczania w szkole średniej I stopnia obejmuje osiem lub dziewięć przedmiotów obowiązkowych, zależnie od klasy, i staje się stopniowo coraz bardziej zróżnicowany w związku z wprowadzaniem przedmiotów fakultatywnych.

f) Ocena, promocja i kwalifikacje

Kształcenie w szkołach podstawowych i *collèges* jest podzielone na następujące etapy:

- *école élémentaire* składa się z dwóch etapów: etapu nauczania początkowego (*cycle des apprentissages fondamentaux*), który rozpoczyna się w grupie „wstępnej” w przedszkolu i jest kontynuowany w pierwszych dwóch latach szkoły podstawowej (klasy przygotowawcze – CP, a następnie pierwsza klasa „elementarna” – CE 1), oraz etapu rozwoju umiejętności, obejmującego ostatnie trzy lata (druga klasa „elementarna” – CE 2, a następnie pierwsza i druga klasa na poziomie średnio-zaawansowanym, odpowiednio – CM 1 i CM 2) przed wstąpieniem do *collège*. Uwzględniając tempo nauki indywidualnych uczniów, *conseil des professeurs* (rada pedagogiczna) może przedłużyć lub skrócić o rok okres kształcenia ucznia w ramach każdego z tych etapów;
- kształcenie w *collège* trwa cztery lata i jest podzielone na trzy następujące etapy:
  - etap „obserwacji i adaptacji” (*cycle d'observation et d'adaptation*), odpowiadający klasie VI (*6ème*), wiek 11-12 lat
  - etap „utrwalania” (*cycle central*), obejmujący klasy V i IV (*4ème and 5ème*), wiek 12-14 lat
  - etap „orientacji” (*cycle d'orientation*), odpowiadający klasie III (*3ème*), wiek 14-15 lat.

Uczniowie podlegają ciągłej ocenie nauczycieli w trakcie całego okresu nauki w szkole podstawowej i średniej. Ocena pracy ucznia z poszczególnych przedmiotów nie jest dokonywana w każdym semestrze, nie ma także egzaminów na zakończenie roku wymaganych do promocji ucznia. Indywidualny indeks ucznia zawiera potwierdzenie jego wiedzy i uzyskanych umiejętności. Dodatkowo,

w roku 2010 w szkołach podstawowych i średnich wprowadzona została indywidualna „księga” umiejętności ucznia, pozwalająca na udokumentowanie postępów w uzyskaniu siedmiu najważniejszych (kluczowych) umiejętności.

Rodzice mogą wnioskować o przeniesienie dziecka do klasy programowo wyższej. Wniosek jest rozpatrywany i aprobowany przez radę klasową (*Conseil de Classe*). Klasę można powtarzać wyłącznie na zakończenie pełnego etapu, przy czym rodzice mogą odwołać się od tej decyzji.

Egzaminy państwowe odbywają się na początku CE1 (pierwszy rok nauki w szkole podstawowej) oraz CE2 (drugi rok nauki w cyklu CE2) i mają na celu zidentyfikowanie postępów i uczniów w nauce w zakresie języka francuskiego i matematyki, a także w celu zidentyfikowania ewentualnych trudności w nauce występujących u niektórych uczniów. Wyniki egzaminów nie mają wpływu na promocję ucznia, są natomiast wpisywane do indywidualnego indeksu ucznia.

Wystawia się również ocenę z zachowania (*note de vie scolaire*), obejmującą m.in. frekwencję ucznia i przestrzeganie przez niego szkolnego regulaminu.

Na zakończenie szkoły podstawowej nie odbywa się żaden egzamin potwierdzający ukończenie tego etapu kształcenia lub decydujący o skierowaniu ucznia do konkretnej placówki na poziomie średnim I stopnia. Jeżeli nauczyciel nie zgłasza żadnych uwag, wówczas każdy uczeń ma prawo rozpocząć naukę w klasie VI *collège*. Po ukończeniu 12 roku życia wszyscy uczniowie, niezależnie od poziomu, muszą opuścić szkołę podstawową, a następnie zapisać się do *collège*. Na koniec szkoły podstawowej nie wydaje się żadnego dokumentu potwierdzającego jej ukończenie.

Uczniowie, u których występują bardzo poważne trudności w nauce i/lub w zakresie przystosowania społecznego na zakończenie szkoły podstawowej, w *collège* uczęszczają na zajęcia w sekcjach realizujących specjalnie dostosowany program kształcenia ogólnego i zawodowego (*SEGPA*).

Ponadto, począwszy od IV klasy (trzeci rok nauki w *collège*), prowadzi się kształcenie typu zawodowego dla uczniów którzy ukończyli 14 lat, które umożliwia uczniom bezpośredni kontakt ze światem pracy i lepsze poznanie różnych zawodów przy jednoczesnym kontynuowaniu kształcenia ogólnego.

Po ukończeniu czwartego roku nauki uczniowie mają następujący wybór, jeśli chodzi o ścieżki kształcenia:

- Kształcenie ogólne w ostatniej klasie *collège* (III klasa)
- Kształcenie typu „orientacja zawodowa” w ostatniej klasie *collège* (III klasa) w wymiarze 6 godzin tygodniowo
- Kształcenie typu przed-zawodowego w ostatniej klasie *collège* (III klasa), testowane w roku 2011
- Kształcenie w ramach kursu przygotowującego do zawodu (DIMA).

Po ukończeniu ostatnich dwóch lat nauki w *college* (rok czwarty i trzeci) uczniowie otrzymują świadectwo państwowe *brevet (diplôme national du brevet)*. Uczniowie szkół państwowych i prywatnych działających na zasadzie umowy są zapisywani na egzamin przez dyrektorów szkół. Kontynuowanie nauki w *lycée* nie jest uzależnione od posiadania *brevet*. Na zakończenie *college* podejmowane są dwie osobne decyzje dotyczące dalszej nauki ucznia: decyzja o przyznaniu *brevet* oraz decyzja o dydaktycznym ukierunkowaniu ucznia. Ta ostatnia bierze pod uwagę konkretne umiejętności i zainteresowania ucznia w kontekście dalszej nauki. Decyzja ta jest wynikiem uzgodnień pomiędzy uczniem, jego rodziną i gronem pedagogicznym.

5. Szkolnictwo średnie II stopnia

a) Rodzaje kształcenia

<i>Lycée d'enseignement général et technologique</i>	15-18 lat
<i>Lycée professionnel</i>	15-17/19 lat

Po ukończeniu *collège* uczniowie mają do wyboru trzy następujące ścieżki kształcenia:

- kształcenie ogólne
- kształcenie techniczne
- kształcenie zawodowe

W *lycée d'enseignement général et technologique* – szkole dla uczniów, którzy wybrali jedną z dwóch pierwszych ścieżek – kształcenie trwa trzy lata i obejmuje klasę II, I i końcową (*2de, 1ère et terminale*), po czym następuje egzamin maturalny *baccalauréat* w zakresie kształcenia ogólnego i technicznego.

Po ukończeniu wspólnego dla wszystkich pierwszego, ukierunkowującego roku kształcenia (klasy II), uczniowie wybierają rodzaj egzaminu maturalnego *baccalauréat* spośród trzech profili ogólnych (ekonomiczno-społecznego, humanistycznego lub ścisłego) lub osmiu profili technicznych: nauki i technologie laboratoryjne (*sciences et technologies du laboratoire – STL*), nauki i technologie zarządzania (*sciences et technologies de la gestion – STG*), nauki i technologie zrównoważonego rozwoju (*STI2D*), nauki i technologie projektowania i sztuk stosowanych (*STD2A*), technologie zdrowia i nauk społecznych (*sciences et technologies de la santé et du social – ST2S*), techniki muzyki i tańca (*techniques de la musique et de la danse – TMD*), hotelarstwo i catering, oraz agronomia i nauki i technologie dotyczące przyrody żywej (STAV).

2-letnie *lycée professionnel* przygotowuje uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych pozwalających na kontynuowanie nauki lub podjęcie pracy. Uczniowie liceów zawodowych mogą przygotować się do następujących egzaminów:

- *Baccalauréat* zawodowy
- Certyfikat umiejętności zawodowych (*certificat d'aptitude professionnelle (CAP)*)
- certyfikat zawodowy (*brevet d'études professionnelles (BEP)*).

Istnieją możliwości zmiany ścieżki kształcenia pomiędzy kształceniem ogólnym, zawodowym i technicznym oraz CAP i zawodową maturą (*baccalauréat*).

***Baccalauréat* zawodowy:** matura zawodowa jest dostępna dla uczniów po trzech latach kształcenia po ukończeniu *collège*. Potwierdza umiejętności zawodowe na poziomie zaawansowanym w jednej z 75 specjalności. Uczniowie uczęszczają do klasy drugiej, pierwszej i końcowej (pierwszy, drugi i trzeci rok nauki w liceum). Mimo że matura zawodowa ma przede wszystkim oferować możliwość wejścia na rynek pracy, coraz większym zainteresowaniem uczniów cieszy się także możliwość kontynuowania nauki w BTS.

Certyfikat umiejętności zawodowych (*certificat d'aptitude professionnelle (CAP)*): certyfikat umiejętności zawodowych jest dostępny dla uczniów po dwóch latach kształcenia po ukończeniu *collège*. Daje dostęp do konkretnego zawodu (robotniczego lub nierobotniczego) i pozwala na wejście na rynek pracy. Istnieje ok. 200 specjalizacji w ramach CAP.

Certyfikat zawodowy (*brevet d'études professionnelles (BEP)*): BEP został ostatnio zreformowany, w liceum zawodowym przygotowanie do BEP zostało włączone do 3-letniego cyklu przygotowującego do matury zawodowej. Pozostawiono jednak, na wszelki wypadek, cztery 2-letnie cykle kształcenia: zdrowie i opieka społeczna, usługi transportowe, usługi hotelowe i cateringowe oraz optyka.

b) Kryteria przyjęć

Kryteria przyjęć są takie same jak w przypadku kształcenia obowiązkowego.

c) Programy i treści nauczania

Wyraźnie odrębne ścieżki i profile, które istnieją od samego początku kształcenia w szkole średniej II stopnia, zapewniają zróżnicowanie treści, a przede wszystkim decydują o znacznych różnicach w godzinowym wymiarze nauczania poszczególnych przedmiotów, zależnie od wyboru uczniów. Opracowywanie treści programów nauczania leży jednak wyłącznie w gestii państwa.

W pierwszym roku nauki przedmiotami podstawowymi w *lycées généraux et technologiques* są od roku 2010: język francuski, matematyka, historia/geografia, 2 nowożytnie języki obce, matematyka, fizyka/chemia, nauki o życiu i ziemi, wychowanie fizyczne i sport, wychowanie obywatelskie, oraz edukacja prawna i społeczna. Dodatkowo, uczniowie wybierają dwa kolejne przedmioty, a mogą także dodać do tej listy trzeci przedmiot do wyboru lub np. uczestnictwo w warsztatach artystycznych.

W przedostatniej i ostatniej klasie (*classes de première et terminale*) lista przedmiotów obowiązkowych i przeznaczona na nie liczba godzin zależą od tego, jak przedmioty zostały pogrupowane w profilach. W roku 2011 w ramach reformy nauczania w szkołach na poziomie liceum wprowadzono nowe ramowe plany nauczania dla pierwszej klasy (drugi rok nauki), a w klasie ostatniej (*terminale*) zostaną one wprowadzone w roku 2012. Poza przedmiotami obowiązkowymi dla wszystkich uczniów plany określają przedmioty obowiązkowe dla danego profilu: uczeń w danym profilu ma więcej godzin danego przedmiotu w ostatnim roku nauki, co daje lepsze przygotowanie do studiów wyższych na wybranym kierunku.

Licea zawodowe (*lycées professionnelles*) prowadzą zarówno kształcenie ogólne, jak też teoretyczne i praktyczne kształcenie zawodowe, włącznie z praktykami w zakładach pracy. Przedmioty teoretyczne i zawodowe obejmują od 40 do 60% obowiązkowego wymiaru godzin. Godziny są realizowane w postaci tradycyjnych lekcji, ale także, w zależności od wybranej specjalizacji, w warsztatach, laboratoriach lub zakładach pracy. Przedmioty ogólne także mają ważną rolę w tym typie kształcenia (język francuski, matematyka, historia, geografia, nauki ścisłe i przyrodnicze oraz język angielski).

Ramowy system kwalifikacji zawodowych przyznawanych przez ministerstwo edukacji opracowuje się zawsze we współpracy z danym sektorem gospodarki, w ramach zawodowych zespołów konsultacyjnych (*commissions professionnelles consultatives, CPC*).

d) Ocena, promocja i kwalifikacje

Uczniów przyjętych do *lycée d'enseignement général et technologique* ocenia się przez cały pierwszy rok nauki (tzw. II klasę); w trakcie tego roku uczniowie wybierają rodzaj egzaminu maturalnego *baccalauréat*, który najlepiej odpowiada ich zdolnościom i zainteresowaniom. Na zakończenie roku, uwzględniając wyniki oceny, rada pedagogiczna podejmuje decyzję o zatwierdzeniu lub niezatwierdzeniu ich wyboru. W drugim przypadku rodzice mają prawo do odwołań. Drugi i ostatni rok nauki w liceum (klasa pierwsza i końcowa) składają się na ostatni etap przygotowań do egzaminu maturalnego *baccalauréat*.

Lycées professionnels przygotowują uczniów do uzyskania kwalifikacji na dwóch poziomach, zawsze obejmując praktykę w zakładzie pracy. W uzasadnionych wypadkach, zgodnie z procedurą uznawania kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego (*validation des acquis professionnels*), uczniowie mogą zostać zwolnieni z niektórych egzaminów, które normalnie zdaje się obowiązkowo.

Świadectwo maturalne, zarówno ogólne, techniczne, jak i zawodowe, uprawnia do podjęcia studiów w uczelni. Jednak, o ile ogólne i techniczne świadectwa maturalne stanowią z założenia kwalifikacje ukierunkowane na kontynuowanie nauki, zawodowe świadectwo maturalne ma przede wszystkim umożliwić podjęcie pracy zawodowej bezpośrednio po ukończeniu szkoły średniej.

6. Szkolnictwo wyższe

a) Rodzaje uczelni

Szkolnictwo wyższe we Francji obejmuje szereg instytucji funkcjonujących równolegle, lecz posiadających różną strukturę, różne warunki wstępu, a przede wszystkim różne cele. Usługi w zakresie kształcenia na tym poziomie oferują trzy typy instytucji: uniwersytety, instytucje publiczne o charakterze administracyjnym (*établissements publics à caractère administratif, EPA*) podlegające właściwym ministrom oraz prywatne instytuty lub szkoły wyższe (*instituts ou écoles supérieures privés*). Instytucje te oferują następujące typy kształcenia:

- programy akademickie;
- kursy przygotowujące (*classes préparatoires*) do 'grandes écoles' (CPGE), prowadzone w *lycées*;
- 'grandes écoles' (szkoły elitarne)
- sekcje dla dyplomowanych techników (*sections de techniciens supérieurs – STS*);
- *écoles spécialisées*.

b) Warunki wstępu

Studia wyższe pod względem warunków wstępu podzielone są na:

- programy akademickie na uniwersytetach (z wyjątkiem akademickich instytutów technologicznych – *instituts universitaires de technologie*, IUT), warunkiem wstępu na które jest posiadanie świadectwa maturalnego *baccalauréat*;
- programy studiów w ramach CPGE, STS, IUT oraz *écoles spécialisées*, gdzie o rozpoczęciu nauki decydują procedury naboru studentów oparte na systemie aplikacji. Decydujące w procesie selekcji są: rodzaj świadectwa maturalnego, które posiada kandydat oraz oceny z ostatnich dwóch lat nauki w *lycée*;
- *grand écoles*, najbardziej prestiżowe szkoły wyższe, na które rekrutacja odbywa się na podstawie egzaminu konkursowego, do którego uczniowie przygotowują się podczas dwuletnich zajęć w klasach CPGE;
- programy studiów w *instituts universitaires de formation des maîtres* (IUFM), t.j. instytucjach szkolnictwa wyższego, administracyjnie związanych z jednym lub dwoma uniwersytetami i oferujących krótkie studia nauczycielskie w pełnym wymiarze, o przyjęciu na które decydują procedury naboru studentów posiadających już zazwyczaj dyplom licencjata (*licence*).

c) Kwalifikacje

Wdrożenie "Reformy LMD (*Licence-Master-Doctorat*)" w ramach realizacji celów Procesu Bolońskiego i dostosowywania struktury francuskiego systemu szkolnictwa wyższego do systemu europejskiego prowadzi do powstania nowej trójstopniowej struktury studiów (*licence-master-doctorat*) na poziomie szkolnictwa wyższego:

- dyplomy uzyskiwane po dwóch latach studiów pomaturalnych (post-*baccalauréat*), odpowiadających 120 punktom ECTS: dyplom w dziedzinie technologii (DUT, *diplôme universitaire de technologie*), tytuł dyplomowanego technika (BTS, *brevet de technicien supérieur*), dyplom ukończenia studiów wyższych (DEUG, *diplôme d'études universitaires générales*), oraz dyplom w dziedzinie nauk ścisłych i technicznych (DEUST, *diplôme d'études universitaires scientifiques et techniques*). Dyplomy są wydawane jedynie na życzenie studenta jako kwalifikacje pośrednie.
- dyplomy uzyskiwane po trzech latach studiów pomaturalnych (post-*baccalauréat*), odpowiadającym 180 punktom ECTS: państwowy dyplom w zakresie technologii specjalistycznych (DNTS, *diplôme national de technologie spécialisée*), *licence professionnelle* oraz *licence*;
- dyplomy uzyskiwane po pięciu latach studiów pomaturalnych (post-*baccalauréat*), odpowiadających 300 punktom ECTS: zawodowy dyplom magistra; dyplom magistra w dziedzinie badań naukowych;
- dyplomy uzyskiwane po ukończeniu studiów pomagisterskich (3-letnich): dyplom doktora.

7. Kształcenie specjalne

Uczniowie mający specjalne potrzeby edukacyjne uczęszczają zwykle do szkół ogólnodostępnych. W szkołach podstawowych istnieją *classes d'intégration scolaire* (CLIS – klasy integracyjne) dla uczniów, którzy mają problemy psychiczne lub problemy ze słuchem, wzrokiem czy motoryką ciała, ale są w stanie korzystać w normalnym środowisku szkolnym z programu kształcenia dostosowanego do ich wieku, zdolności oraz charakteru i skali ich niepełnosprawności.

W szkołach średnich funkcjonują *sections d'enseignement général et professionnel adapté* (SEGPA – sekcje realizujące specjalnie dostosowane programy kształcenia ogólnego i zawodowego), przewidziane dla uczniów, którzy mieli poważne problemy z nauką w szkole podstawowej. Ponadto w ciągu ostatnich kilku lat w niektórych *collèges* utworzono *unités pédagogiques d'intégration* (UPI – sekcje kształcenia integracyjnego). Sekcje te są przeznaczone specjalnie dla uczniów mających trudności w nauce, a ich celem jest zapewnienie uczniom, którzy uczęszczali do klas CLIS, łatwego przejścia ze szkoły podstawowej do średniej. Dzięki temu uczniowie ci mogą kontynuować naukę zgodnie ze specjalnie opracowanym programem w normalnym środowisku szkolnym. Minister edukacji podjął decyzję o znacznym zwiększeniu liczby tych sekcji.

Za placówki specjalne dla uczniów z poważnymi upośledzeniami odpowiada ministerstwo edukacji (w przypadku *établissements régionaux d'enseignement adapté* – głównie dla uczniów w wieku od 11 do

18 lat, którzy nie mogą uczęszczać do innych szkół podlegających ministerstwu) lub Ministerstwo Zdrowia, Rodziny i Osób Niepełnosprawnych.

8. Nauczyciele

Obecnie nauczyciele zatrudnieni w szkołach podstawowych i średnich muszą posiadać kwalifikacje na poziomie magistra. Uzyskanie kwalifikacji niezbędnych do wykonywania zawodu nauczyciela na wszystkich poziomach nauczania następuje drogą egzaminu konkursowego (z wyjątkiem „*agrégation*”, który jest przeprowadzany po uzyskaniu stopnia magistra) przeprowadzanego podczas końcowego roku studiów. Procedura przewiduje następujące możliwości:

- CERPE – zewnętrzny konkurs dla kandydatów na nauczycieli (*concours externe de recrutement de professeur des écoles*),
- CAPES – konkurs prowadzący do uzyskania zaświadczenia o przygotowaniu nauczycielskim na poziomie szkoły średniej (*certificat d'aptitude au professorat de l'enseignement du second degré*),
- CAPEPS – konkurs prowadzący do uzyskania zaświadczenia o przygotowaniu nauczycielskim w zakresie wychowania fizycznego i sportu na poziomie szkoły średniej (*certificat d'aptitude au professorat de l'éducation physique et sportive*),
- CAPLP – konkurs prowadzący do uzyskania zaświadczenia o przygotowaniu nauczycielskim w liceach zawodowych (*certificat d'aptitude au professorat des lycées professionnels*),
- CAPET – konkurs prowadzący do uzyskania zaświadczenia o przygotowaniu nauczycielskim w zakresie techniki (*certificat d'aptitude au professorat de l'enseignement technologique*).

Osoby, którym udało się uzyskać dobry wynik z egzaminów konkursowych, zdają następnie egzamin magisterski i są zatrudniani jako stażyści począwszy od nowego roku szkolnego. Podczas pierwszego roku zatrudnienia (stażu) korzystają z opieki, dalszego szkolenia i wprowadzenia do zawodu, które pozwalają im na poszerzenie dotychczasowej wiedzy i doświadczenia.

Plan zajęć nauczyciela jest dostosowany do organizacji roku szkolnego.

Nauczyciel szkoły podstawowej jest zobowiązany przepracować 864 godziny rocznie na rzecz uczniów, średnio 3 godziny w tygodniu, z czego zasady realizacji 108 godzin rocznie są regulowane przez inspektora ministerstwa edukacji odpowiedzialnego za dany okręg, w którym nauczyciel jest zatrudniony.

Wyżej wymienione 108 godzin jest podzielone w następujący sposób:

- 60 godzin na rzecz indywidualnej pracy z uczniem lub małą grupą uczniów, szczególnie w placówkach przedszkolnych;
- 24 godziny przeznaczone na pracę w zespołach edukacyjnych (rada pedagogiczna i rada cyklu nauczania), kontakty z rodzicami, pracę w projektach edukacyjnych na rzecz uczniów niepełnosprawnych;
- 18 godzin przeznaczonych na doskonalenie zawodowe;
- 6 godzin przeznaczonych na udział w obowiązkowych zebraniach rady szkoły.

Nauczyciele szkół średnich są zobowiązani przepracować 540 godzin w roku szkolnym (dotyczy to nauczycieli posiadających „*agrégation*”) oraz 648 godzin (dotyczy nauczycieli dyplomowanych) podczas gdy ich maksymalny tygodniowy wymiar czasu pracy wynosi:

- Dla posiadaczy *agrégation* – 15 godzin,
- Dla nauczycieli dyplomowanych (posiadaczy *certificat d'aptitude*) – 18 godzin.

Na poziomie **szkolnictwa wyższego** wyróżnia się dwie kategorie nauczycieli:

- 1) pracownicy naukowo-dydaktyczni: wykładowcy i profesorowie uniwersytetów, do których należy podwójny obowiązek zapewnienia ciągłości rozwoju badań w zakresie nauk podstawowych i stosowanych oraz przekazania studentom wiedzy na podstawie wniosków z tych badań. Należą oni do zatrudnionych na stałe pracowników państwowych.

- 2) pozostali nauczyciele na poziomie szkolnictwa wyższego: profesorowie wizytujący i nadzwyczajni; nauczyciele szkół średnich prowadzący zajęcia dla studentów; profesorowie prowadzący kursy przygotowujące (CPGE), nauczyciele-asystenci (stanowisko w likwidacji), asystenci tymczasowi i prowadzący badania; nauczyciele i wykładowcy języków obcych; nauczyciele na zastępstwo oraz tymczasowi nauczyciele na zastępstwo.

W przypadku nauczycieli w szkolnictwie wyższym, roczny wymiar godzin wynikający z przepisów wynosi 128 godzin lekcyjnych odpowiadający 192 godzinom praktyki i indywidualnej pracy z uczniem. Zgodnie z Kodeksem Edukacji i priorytetami w nauce i edukacji, uczelnia ustala harmonogram zajęć, które poprowadzą pracownicy naukowo-dydaktyczni. Określa również wymiar godzinowy tych zajęć, a także ich szczegółowy przebieg. Definiuje także sposoby obliczania wymiaru godzinowego zajęć.

Władze uczelni podejmują decyzje w sprawie przydziału poszczególnych nauczycieli do zajęć, w obszarze tematyki nauczania uzgodnionej z dyrektorami poszczególnych jednostek badawczych. Harmonogram pracy każdego pracownika naukowo-dydaktycznego jest wysyłany do niego na początku roku akademickiego i dostosowywany do każdego semestru nauki.

Bardziej szczegółowe informacje o systemach edukacji w Europie można znaleźć w prowadzonej przez EURYDICE bazie danych EURYPEDIA (<http://www.eurydice.org>).

Ostatnia aktualizacja: styczeń 2012